

อักษรวิชิไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

นางสาวภีร์ม เชื้อไทย

ศูนย์วิจัยทรัพยากร

วิทยานิพนธ์นี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ภาควิชาภาษาไทย

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๒๖

ISBN 974 - 561 - 826 - 8

008517

f 18211173

THAI WRITING SYSTEM IN EARLY RATANAKOSIN PERIOD

Miss Apiwan Cheathai

A Thesis submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts

Department of Thai

Graduate School

Chulalongkorn University

1983

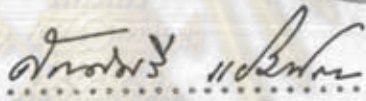
หัวข้อวิทยานิพนธ์ อักษรวิธีไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น
โดย น.ส.อภิวัน เชื้อไทย
ภาควิชา ภาษาไทย
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา นาคสกุล

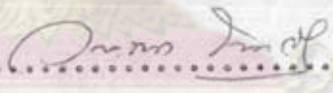
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท

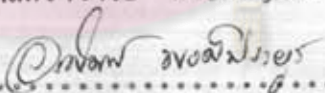

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุประคิษฐ์ บุณยาค)

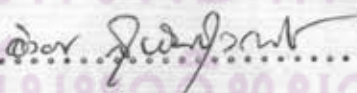

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ศรี แย้มนิตชา)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา นาคสกุล)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์อรสิมพ์ พงศ์ประยูร)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์อังอร สุพันธ์วัณิช)

ศูนย์วิทยุหอพัก
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หัวข้อวิทยานิพนธ์ อักษรวิธไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น
 ชื่อผู้จัดทำ นางสาวอภิวัน เชื้อไทย
 อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา นาคสกุล
 ภาควิชา ภาษาไทย
 ปีการศึกษา ๒๕๒๔

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาเปรียบเทียบคำในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นกับในสมัยปัจจุบัน เฉพาะที่มีรูปเขียนต่างกัน เพื่อให้เข้าใจลักษณะรูปอักษร อักษรวิธ และระบบการเขียนของสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

ข้อมูลที่น่ามาศึกษาเก็บรวบรวมจากเอกสารต้นฉบับตัวเขียนสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นระหว่างสมัยรัชกาลที่ ๑ พ.ศ. ๒๓๒๕ ถึงรัชกาลที่ ๓ พ.ศ. ๒๓๔๔

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า รูปอักษรที่ปรากฏในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นเป็นรูปแบบอักษรที่สืบทอดมาจากตัวอักษรรูปแบบธรรมดาในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช รูปอักษรแบ่งได้เป็น ๕ ประเภท คือ รูปพยัญชนะมี ๔๔ รูป รูปสระมี ๒๔ รูป รูปวรรณยุกต์มี ๓ รูป รูปเครื่องหมายมี ๑๑ รูป รูปตัวเลขมี ๑๐ รูป

การใช้พยัญชนะมีความแตกต่างจากสมัยปัจจุบันประการเดียวคือ การสะกดการันต์ต่างกัน การใช้สระแตกต่างกัน ๕ ประการ เฉพาะในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นมีการใช้เครื่องหมายแทนหรือประกอบสระซึ่งสมัยปัจจุบันเลิกใช้แล้ว ๓ รูป วรรณยุกต์ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นมีวิธีการใช้ไม่แน่นอน และตัวเลขในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นมีวิธีการใช้ ๒ แบบ ระบบการเขียนในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นยังไม่มีระเบียบที่ยึดไว้เป็นหลักเดียวกัน การเขียนมุ่งที่จะถ่ายทอดเสียงพูดมากกว่าการแสดงความถูกต้องของรากศัพท์หรือที่มาของคำ

ผลการวิจัยเสนอเป็น ๗ บท บทที่หนึ่งบทนำ ว่าด้วยความเป็นมาของปัญหา วัตถุประสงค์ และขอบเขตของการวิจัย บทที่สอง ประวัติและลักษณะอักษรไทย บทที่สาม ลักษณะ

ตัวอักษรในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น บทที่สี่ วิธีการประสมอักษรในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น
บทที่ห้า การใช้เครื่องหมายประกอบการเขียนในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น บทที่หก วิเคราะห์
สาเหตุที่ทำให้ระบบการเขียนในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นแตกต่างจากสมัยปัจจุบัน บทที่เจ็ด
สรุปผลการวิจัยและเสนอแนะให้ผู้สนใจศึกษา อักษรวิธและระบบการเขียนของไทยในสมัย
ต่าง ๆ โดยศึกษาจากคำในสมัยนั้น ๆ เป็นสำคัญ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Thesis Title THAI WRITING SYSTEM IN EARLY RATANAKOSIN PERIOD
Name Miss Apiwan Cheathai
Thesis Advisor Associate Professor Karnchana Nacaskul, Ph.D.
Department Thai
Academic Year 1982

ABSTRACT

The purpose of this thesis is to present a comparative study of words, which appeared in Early Ratanakosin and had different spellings from those of the present day usages, in order to describe the writing system of the Early Ratanakosin period.

The data are collected from the manuscripts of the period A.D. 1782 - A.D. 1851. The study has shown that the forms of writing which appeared in Early Ratanakosin period were generated from the common forms that were widely used in King Narai scripts. The written characters can be divided for the convenience of study into 5 categories, i.e. 44 consonantal letters, 28 vowel characters, 3 tonal markers, 11 diacritics and 10 numeral characters.

In Early Ratanakosin period, the use of consonantal letters in spelling is different from that of the present day, where as the use of vowel symbols differed in five different ways. In that period, there appeared three special symbols to be used as vowels and also to be used together with other vowel symbols. These special symbols are not found in present day usage. The use of tonal markers

in Early Ratanakosin period was found to be inconsistent. There are two ways of numeral usage in Early Ratanakosin period. The writing system was still unsystematic, seemingly because of the primary requirement to transfer speech sounds into writings rather than seeking for the right system that adheres also to the roots of vocabulary.

The reserch result is presented in seven chapters. Chapter I, Introduction, states the sources of study together with the aim and scope of the work. Chapter II gives the history and the characteristics of Thai scripts. Chapter III describes the characteristics of the alphabets as well as the writing system of Early Ratanakosin period. Chapter IV presents the systems of writing in Early Ratanakosin. Chapter V discusses the use of diacritics. Chapter VI analyses the causes that made the writing system of Early Ratanakosin differ from that of the present day. Conclusions are given in Chapter VII together with suggestions for further studies which could be carried out for different periods of Thai Writing System.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จได้ด้วยความรู้และความกรุณาของ รองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา นาคสกุล อาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งได้กรุณาให้คำแนะนำ ตรวจสอบและแก้ไขข้อบกพร่องตลอดจนให้กำลังใจต่อผู้วิจัยเสมอมา ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ศรี แยมน์นิตดา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อรพิมพ์ พงศ์ประยูร และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อังอร สุพันธ์วิวัฒน์ ที่ได้ตรวจแก้วิทยานิพนธ์และให้คำอธิบายอันมีประโยชน์ยิ่ง

อนึ่ง ขอขอบพระคุณ อาจารย์ก้องแก้ว วีระประจักษ์ กองหอสมุดแห่งชาติ และ อาจารย์ กรรณิการ์ วิมลเกษม อาจารย์คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ที่ได้ให้ความรู้และคำแนะนำเรื่อง อักษรวิทยาของไทย

นอกจากนี้ขอขอบคุณ ผู้อำนวยการหอสมุดแห่งชาติ ที่ได้ให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดีต่อผู้วิจัยในการอนุญาตให้อ่านเอกสารต้นฉบับตัวเขียน

ท้ายที่สุด ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา ตลอดคนพี่น้องและเพื่อนทุกคน ที่ได้เป็นกำลังใจสำคัญยิ่งแก่ผู้วิจัยจนทำให้การวิจัยครั้งนี้สำเร็จได้ด้วยดี

ศูนย์วิทย์ทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
รายการตารางประกอบ	ฉ
รายการภาพประกอบ	ช
บทที่	
๑ บทนำ	๑
ความเป็นมาของปัญหา	๑
วัตถุประสงค์ในการวิจัย	๒
งานวิจัยอื่นที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้	๒
ขอบเขตของการวิจัย	๓
วิธีดำเนินการวิจัย	๓
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๓
เครื่องหมายที่ใช้ในวิทยานิพนธ์นี้	๓
อักษรย่อและแหล่งข้อมูลที่ใช้ในวิทยานิพนธ์นี้	๓
๒ ประวัติและลักษณะอักษรไทย	๑๑
ความสำคัญของตัวอักษร	๑๑
ประวัติอักษรไทย	๑๓
รูปแบบอักษรพู่ฉันทรามคำแหง	๑๓
รูปแบบอักษรพระเจ้าลิไท	๑๖
รูปแบบอักษรสมเด็จพระนารายณ์มหาราช	๑๗
รูปแบบอักษรอริยดิศ	๒๒

	รูปแบบอักษรสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว	๒๔
	ลักษณะอักษรไทย	๒๕
๓	ลักษณะตัวอักษรในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น	๒๕
	รูปอักษร	๒๕
	ก. รูปพยัญชนะ	๒๕
	ข. รูปสระ	๓๓
	ค. รูปวรรณยุกต์	๓๔
	ง. รูปเครื่องหมาย	๓๕
	๑. เครื่องหมายแทนสระ	๓๖
	๒. เครื่องหมายประกอบการเขียน	๓๖
	จ. รูปตัวเลข	๓๗
	การเขียนรูปอักษรในคำหรือพยางค์	๓๘
	ก. การใช้รูปเชิงพยัญชนะ	๓๘
	ข. การใช้รูปพยัญชนะร่วมกัน	๔๐
	ค. การเขียนอักษรสังโยค	๔๑
๔	วิธีการประสมอักษรในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น	๔๓
	การใช้พยัญชนะ การเลือกใช้รูปพยัญชนะในคำบางคำแตกต่างกัน	๔๔
	ก. พยัญชนะต้น	๔๔
	ข. พยัญชนะสะกด	๕๐
	การใช้สระ	๔๔
	ก. รูปสระบางรูปมีรูปพยัญชนะกำกับ	๔๔
	ข. การคงรูปสระ (อ) ในคำที่มีเสียง / ɔː / และมี (ร) เป็นตัวสะกด	๕๗

ค. การใช้รูปสระ (๖) กำกับท้ายพยางค์	๔๗
ง. การใช้รูปสระหลายรูปเพื่อแทนเสียงสระเพียงเสียงเดียว	๔๘
จ. การเลือกใช้รูปสระในคำบางคำแตกต่างกัน	๖๔
การใช้เครื่องหมายแทนสระ	๗๐
ก. เครื่องหมายฝนทอง (ˆ)	๗๑
ข. เครื่องหมายหินทูล (ˆ)	๗๖
ค. เครื่องหมายนฤกษิต (ˆ)	๘๐
ง. เครื่องหมายไม้ไต่จู้ (ˆ)	๘๖
จ. เครื่องหมายไม้หันอากาศ (ˆ)	๘๗
การใช้วรรณยุกต์	๘๑
ก. รูปวรรณยุกต์เอก	๘๖
ข. รูปวรรณยุกต์โท	๘๗
การใช้ตัวเลข	
ก. ใช้หน้าคำบอกจำนวน	๘๘
ข. ใช้บอกชื่อวัน ชื่อ เดือน ทหารจันทคติ	๘๘
๔ เครื่องหมายประกอบการเขียนในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น	๘๖
เครื่องหมายไม้หัดหมาด (ˆ)	๘๖
เครื่องหมายไม้ยมก (๑)	๘๘
เครื่องหมายไปยาลน้อย (๑ , ๑)	๘๘
เครื่องหมายตีนเหยียด ()	๘๘
เครื่องหมายตีนครุ (†)	๑๐๐
๖ วิเคราะห์ระบบการเขียนในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นที่ต่างจากปัจจุบัน	๑๐๕
ก. กำบางคำใช้รูปพยัญชนะหรือสระต่างตัวกัน รูปที่ต่างไปนั้นปัจจุบันใช้ แทนเสียงเดียวกัน	๑๐๕

บทที่

หน้า

ซ.	คำบางคำใช้รูปพยัญชนะหรือสระต่างตัวกัน รูปที่ต่างไปนั้นปัจจุบันใช้แทนเสียงที่ต่างกัน	๑๐๔
ค.	คำบางคำใช้รูปสระหลายรูปปัจจุบันใช้รูปสระเพียงรูปเดียว	๑๑๔
ง.	คำบางคำใช้รูปสระเดียวกันในการเขียนคำที่มีความหมายสองความหมาย ปัจจุบันใช้รูปสระที่ต่างกันสองรูป	๑๒๗
๗	สรุปการวิจัยและข้อเสนอแนะ	๑๓๑
บรรณานุกรม		๑๓๖
ภาคผนวก ก.		๑๔๐
ภาคผนวก ข.		๑๔๕
ประวัติผู้เขียน		๑๔๖

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการตารางประกอบ

ตารางที่	หน้า
๑	ตัวพยัญชนะที่ใช้ต่างกันในตำแหน่งพยัญชนะต้นที่แสดงถึงเสียง พยัญชนะต้นที่เหมือนกัน ๔๔ - ๔๖
๒	ตัวพยัญชนะที่ใช้ต่างกันในตำแหน่งพยัญชนะต้น ที่แสดงถึงเสียง พยัญชนะต้นที่แตกต่างกัน ๔๘ - ๔๙
๓	ตัวพยัญชนะที่ใช้ต่างกันในตำแหน่งพยัญชนะสะกด ที่แสดงถึงเสียง พยัญชนะท้ายที่เหมือนกัน ๕๐ - ๕๒
๔	ตัวพยัญชนะที่ใช้ต่างกันในตำแหน่งพยัญชนะสะกดที่แสดงถึงเสียง พยัญชนะท้ายที่แตกต่างกัน ๕๔
๕	รูปสระที่แตกต่างกันแสดงถึงเสียงสระที่เหมือนกัน ๖๖ - ๖๗
๖	รูปสระที่แตกต่างกันแสดงถึงเสียงสระที่ต่างกัน ๖๘
๗	การใช้รูปสระสองรูปแทนเสียงสระสองเสียงในคำเดียวกัน ในสมัย รัตนโกสินทร์ตอนต้น ๖๘

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการภาพ

รูปภาพที่		หน้า
๑	รูปแบบอักษรพื่อขุนรามคำแหงมหาราช	๑๕
๒	รูปแบบอักษรพระเจ้าลิไท	๑๖
๓	รูปแบบอักษรไทยธรรมคาสสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช	๑๘
๔	รูปแบบอักษรไทยย่อสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช	๒๐
๕	รูปแบบอักษรอริยวงศสมัยสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	๒๓
๖	รูปแบบอักษรสมัยสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว	๒๔
๗	รูปพยัญชนะสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น	๓๐
๘	รูปสระสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น	๓๓
๙	รูปวรรณยุกต์สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น	๓๔
๑๐	รูปเครื่องหมายสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น	๓๕
๑๑	รูปตัวเลขสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น	๓๘

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย